

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Bar micva v Pinkasově
synagoze 4

Třetí jméno
Seriál o jménech 8

Jako v židovský škole 10

Hudební památník obětem
holokaustu 12

Chasidismus, Haskala, Reforma
Rabi Zacharias Frankl 16

■ Krátce

Můžeme polemizovat o tom, zda bylo správné přeložit Tóru do řečtiny či nikoli, avšak jedno nelze přehlédnout. Díky Septuagintě nás ostatní národy nazývají národem Knihy. My jsme dali, byť prostřednictvím řečtiny, antickému polyteistovi Knihu knih a otevřeli tak před ním monoteistické pojetí světa s jemu dosud neznámými duchovními obzory a morálními zásadami.

Rabín Daniel MAYER

Když už si Židé vymysleli tak složité a nepřehledné texty, bylo nutné, aby si k nim dovymysleli také způsob, jakým je studovat. A tak vzniklo studium v chavrutě, studijní dvojici. Hebrejské slovo chavruta se dá volně přeložit jako „přátelské spojení“ nebo „spiklenectví“.

Tereza G. FOLTÝNOVÁ

„Ten kluk židovská je snad muzikální démon – církev by ho měla upálit!“ usoudil známý pražský spisovatel F. X. Harlas a dodal: „Ale nešetřete na tringeldu – zaslouží si to!“

Ivan VÁVRA

PINKASOVA SYNAGOGA BAR MICVA

ELIÁŠ BEN AVRAHAM VE TOVA
RUVEN BEN PINCHES HA KOHEN

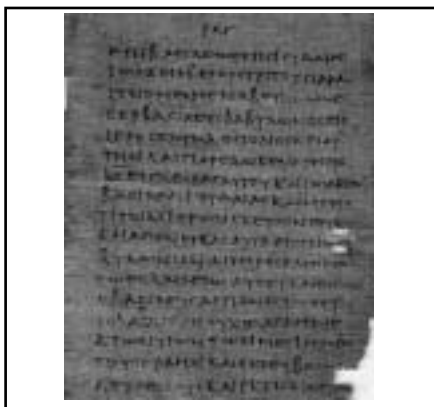
PŮST, KTERÝ BYL PŮVODNĚ SVÁTKEM

V měsíci tevetu máme tři postní dny za sebou. Nejznámějším z nich je půst asara b'tevet – desátého tevetu, který letos připadá na 10. leden. Jedná se o tzv. taanit cibur, neboli veřejný postní den. Tohoto dne si připomínáme počátek obléhání Jeruzaléma babylónským králem Nebúkadnesarem II., které trvalo více než dva a půl roku. O této historické události se zmiňují biblické knihy 2 Kr 25,1-2 ; Jeremjáš 52,4; Ezechiel 24,1-2 a Zacharjáš 8,19 jako o postu desátého měsíce.

Dalším postem, který se nazývá postem spravedlivých – taanit cadikim, je devátý tevet. Dle tradice tohoto dne zemřeli Ezra a Nehemia, „ministři pro židovské záležitosti“, na dvoře perského krále Artaxerxa I., kteří svůj život zasvětili službě Bohu a duchovní očistě svého národa.

Konečně třetím postem je opět taanit cadikim, osmý tevet. V tento den byl dle tradice dokončen překlad Tóry do řečtiny, tzv. Překlad Sedmdesáti, neboli Septuaginta. Vraťme se zhruba o 2260 let zpět do egyptské Alexandrie. Otěže vlády spočinuly v rukou Ptolemaia II. Filadelfa (285 – 246 př. o. l.), který pro svou lásku k filozofii a učenost byl nazýván filozofem na královském trůnu. Ptolemaios II. byl též hlavním budovatelem jedné z největších knihoven světa, alexandrijské knihovny, která později, v polovině 1. století př. o. l., čítala na 700 tisíc svitků.

Hned v několika písemných podáních nám tradice zachovala svědectví o tom, jak vznikl řecký překlad hebrejské Tóry. Především je to pseudoepigrafické dílo Aristeův dopis, který také posloužil jako podklad Josefu Flaviovi pro popis této události v jeho díle Židovské starožitnosti (12. kniha, 2. kapitola) a nakonec v Talmudu, traktát Megilla 9a. V krátkosti lze tuto

Daniel 1.1 (zhruba rok 200 o. l.)

historii popsat takto: Král Ptolemaios posílá veleknězi Eleazarovi do Jeruzaléma dopis, v němž ho žádá, aby mu poslal učence, kteří by pro něj přeložili Tóru z hebrejského originálu do řečtiny. Eleazar posílá do Egypta 72 učenců – překladatelů. Král je nechal přivést do svého paláce na ostrově Faros a tam každý samostatně měl přeložit Tóru. Po 72 dnech, 8. tevetu, byly překlady dokončeny a král s údivem zjistil, že všechny překlady jsou stejné a ani v jediném slově se od sebe neliší. Ptolemaios všechny překladatele bohatě odměnil a poslal zpět do Jeruzaléma. Tak vznikl první překlad Tóry do cizího jazyka, do řečtiny. Vzhledem k počtu překladatelů – 72 – se tento překlad nazývá Septuaginta. Tóra je základem naší víry i klenotem naší literatury. Septuaginta – tento řecký překlad – se stal jedním z největších děl světové literatury. Avšak nejen král Ptolemaios byl nadšen překladem, neboť konečně si mohl přečíst ve své mateřštině onu „filozofickou“ knihu svých judských poddaných. Neméně nadšení byli především alexandrijští Židé. Již tehdy ne každý z nich znal hebrejsky a bylo

zcela jisté, že ani jejich děti a vnuci nebudou na tom lépe. Tedy i oni si mohou přečíst Tóru v jim srozumitelném jazyce. Septuaginta měla udržet nejsvětější dědictví židovského národa v zemích řecky mluvící diaspory. Proto během příštích staletí slavili alexandrijští Židé osmý tevet jako svůj velký svátek.

Ne tak se k tomuto dni stavěli učenci žijící v Erec Jisrael. Ti s obavami sledovali, jak se rychle vytrácí znalost hebrejštiny v židovských obcích diaspory. Předvídali, že vnější forma asimilace přivede židovské obyvatelstvo i k hluboké asimilaci duchovní, která může mít za následek odklon těchto obcí od judaismu. V ohrožení byli také souvěrci žijící v Judsku, neboť i tam stále více pronikala helénská kultura a jazyk Helénů – řečtina. Naši učenci se proto snažili omezit používání Septuaginty ve Svaté zemi. Jejich obavy, jak ukázal pozdější historický vývoj, byly oprávněné. Proto také naši učenci v Erec Jisrael stanovili, že den 8. tevetu bude postem spravedlivých.

Můžeme polemizovat o tom, zda bylo správné přeložit Tóru do řečtiny či nikoli, avšak jedno nelze přehlédnout. Díky Septuagintě nás ostatní národy nazývají národem Knihy. My jsme dali, byť prostřednictvím řečtiny, antickému polyteistovi Knihu knih a otevřeli tak před ním monotheistické pojetí světa s jemu dosud neznámými duchovními obzory a morálními zásadami. Septuaginta zajisté sehrála svou významnou a kladnou roli v mnohých případech, kdy se řecky mluvící polyteisté rozhodli konvertovat k judaismu. Takovým příkladem může být i rodina adiabénské královny Heleny, která v 1. století o. l. přestoupila na židovskou víru.

► rabín Daniel MAYER

**BEJT ELEND A RABINÁT ŽOP POŘÁDAJÍ
TÝDEN NA LYŽÍCH STRÁŽNÉ V KRKONOŠÍCH
HOTEL VLTAVA**

od soboty 21. ledna do soboty 28. ledna

Odjezd v 18.30 hod. z parkoviště u Hlavního nádraží (po pravé straně magistrály směrem do centra - stejně jako při odjezdu na Szarvas).

Návrat v sobotu okolo 20.30 hod. tamtéž.

Cena: 2 700,- Kč na 1 dítě; 4 900,- Kč pro 2 děti; 7 000,- Kč pro 3 děti

Zahrnuje: permanentky, případně půjčovné, nemají-li děti vlastní lyžařské vybavení.

Vyplněné přihlášky laskavě zasílejte nejpozději do **5. ledna 2006:**

nejmlem na elende@volny.cz nebo poštou na adresu Bejt Elend, Mánesova 8, Praha 2, 120 00

Těšíme se na Vás!

S případnými dotazy se obraťte na tato tel. čísla:

Jitka & Vráta

603 168 427 608 383 876

RŮZNÉ CHUTĚ JUDAISMU

NOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO DOSPĚLÉ POD
ZÁŠTITOU SVĚTOVÉ UNIE PROGRESIVNÍHO
JUDAISMU (WUPJ), IZRAEL

začínáme v únoru 2006

- pro všechny, kteří již něco znají, ale chtějí toho znát mnohem víc, soustavně se vzdělávat a třeba i nabyté znalosti dále předávat;
- jednou týdně (ve večerních hodinách) od února do května (předpokládá se pokračování programu opět od října) plus jeden víkendový intenzivní kurz;
- přednášky, studium textů, diskuse;
- předpokládané studijní okruhy pro tento semestr:
  - 1) Židovská etika.
  - 2) Významné osobnosti židovských dějin.
  - 3) Židovská filozofie.
  - 4) Současné židovské komunity (Izrael, USA, Velká Británie, ČR a další).

Bližší informace a přihlášky na adrese **vzdelavani2006@volny.cz** nebo na telefonu **724 027 929** nejpozději do **25. ledna**. Nezapomeňte uvést své jméno a kontaktní údaje (telefon, emailovou a/nebo poštovní adresu).

VALNÁ HROMADA ČLENŮ BEJT SIMCHA

se koná ve středu 1. února 2006 od 17.30
v Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

Program:

- 1) Zpráva o činnosti za uplynulý rok.
- 2) Zpráva o hospodaření za uplynulý rok.
- 3) Volba nového představenstva.
- 4) Různé.

Program Bejt Simcha

leden / únor 2006

sobota 28. ledna od 10 hodin

Ranní bohoslužba s rabínem

Ronaldem Hoffbergem

sobota 28. ledna od 14 hodin

„Odpoledne s Tórou“ – studijní

a diskusní program k týdenní paraše

středa 1. února

Valná hromada s volbou nového
představenstva od 17.30

PRAVIDELNÉ AKCE

Kabalat Šabat každý pátek od 18 hodin;

pokud je na programu i přednáška,

následuje vždy po skončení bohoslužby,

od 19 hodin

„Odpoledne s Tórou“ (studijní a diskusní setkání nad týdenní parašou) každou

poslední sobotu v měsíci

HODINY PRO VEŘEJNOST

každý pátek od 16 do 18 hodin

Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2

Telefon: 222 251 641, 724 027 929

E-mail: kehila@bejtsimcha.cz

Web: www.bejtsimcha.cz

BAR MICVA V PINKASOVĚ SYNAGOZE

Je jedenáctý den měsíce kislevu roku 5766 a historická prostora Pinkasovy synagogy se zaplňuje do posledního místečka. Ve výklenku, kde kdysi býval Aron ha-kodeš, se nyní tísní klubko dětí, ty ale pobíhají i všude okolo. Jejich rodiče se navzájem zdraví a probírají novinky. Potkáváme hosty jejichž názory občanské i náboženské se diametrálně liší, jsou zde lidé, kteří se ještě nedávno ani nepozdravili. To co je dnes přivedlo ke společnému zážitku je významná událost. Po mnoha desetiletích se v této synagoze oslaví Bar micva. Dva pražští chlapci – Eliáš Dohnal a Robin Badea – byli k tomuto iniciačnímu obřadu připraveni v Bejt Elendu a nyní stojí s rozbalenými tality před almemorem a netrpělivě očekávají chvíli, kdy začne působit dospělost a stanou se z nich muži. Po dnešku už mohou být bráni v potaz, když se dává dohromady minjan, ba mohou být i předvoláni k předčítání z Tóry. Vědomí této odpovědnosti je poněkud tísní.

Rabín Hoffberg z USA si rovná papíry, příbuzní a přátelé zasedli, obřad může začít...

Pro rodiče i příbuzné je Bar micva milníkem velké symbolické váhy. Syn či vnuk dnes vyjadřuje svou oddanost vznešeným zásadám starobylého národa a tradici. Obřad probíhá, chlapci se tuží a poprvé čtou z Tóry. Zatím co hoši mají pochopitelnou trému, hosté jsou dojatí. Kouzelná oslava nevinosti sama o sobě vzbuzuje dojetí. To dnešní je však navíc umocněno pietním prostředím synagogy, na jejichž zdech je vepsáno takřka osmdesát tisíc jmen umučených českých Židů. Prakticky všichni návštěvníci dnešní slavnosti zde mohou nalézt své příbuzné. Minulost a budoucnost. To, co mělo být zcela zahubeno žije. Je to zázrak a všichni to tak cítí.

Obřad je u konce. Podává se občerstvení a hosté se pozvolna rozcházejí. Chvilí jsem pozoroval a poslouchal nadšené hosty. Lidé se na sebe usmívali a byli zdvořilí. Ta dnešní Bar micva byla zřejmě moc důležitá nejen pro ty mladé chlapce...

► Milan KALINA

Bejt Elend – domeček který mám nejraději

Na počátku devadesátých let, která byla plná nádherných a smysluplných, i úplně nesmyslných zmatků, jsem s paní rabínkou Freedman z USA a s několika přáteli založila liberální židovskou organizaci Bejt Simcha. Název Dům radosti napovídá, že my Židé, položidé, čtvrtžidé a konvertité máme prostě ze svého židovství radost.

Později jsem se podílela na založení podobného domečku Bejt Praha, který byl více méně určen pro anglicky mluvící Židy v Čechách. I z této stavby jsem měla radost. Největší radost mám ale z toho, že se mohu podílet na stavbě ze všech Bejtů největší. Na domě a trochu i domově pro děti. Na práci s Bejt Elend.

Tento nádherný projekt začala Andrea Erneyi s třemi dětmi, holýma rukama a spoustou klacků pod nohama, které jí házela naše drahá matička – Pražská židovská obec.

Andrea se ale nedala. Přizvala ke spolupráci Jitku Novákovou a vyjednala si místo v Lauderových školách. Paní ředitelka Eva Nováková se chovala vstřícně, racionálně a laskavě. Ano, tatáž Eva Nováková, která nyní tak nešťastně řediteluje-neřediteluje Lauderovy školy, byla v té době opravdu velmi nápomocná. Pak byla odvolána a poměry se změnily. Bejt Elend hledal prostor a našel jej ve stejném domě, kde mám kancelář a Bejt Simcha modlitebnu. V uvolněném prostoru mají děti svou učebnu, za ní je velká zahrada na hraní o přestávkách a o společenskou místnost a modlitebnu se dělí s Bejt Simcha. Ojoj, kdybyste věděli kolik drbů a hanebností bylo náhle slyšet ze stran všelijakých mudrlantů, a to i hlupáků velmi vzdělaných, sedících na rádoby úctyhodných postech. Bejt Elend bude škola, kde se jí vepróvé, když jsou tam s liberály, bude to odnož Bejt Simcha, tak tam ortodoxní nebudou smět, to se tam budou učit o Ježíškoví, nebo co? A mnoho dalších nesmyslů.

Jenomže usilovnou prací Andrei a Jitky se školička stala školou, která má dnes poloviční počet žáků, které mají kupříkladu obě Lauderovy školy dohromady. Rodiče, žáci i vyučující jsou velmi spokojeni. Ve škole vládne atmosféra přátelství, entusiasmů a úcty. Tak museli i ti největší škarohlídi složit zbraně.

Školu již několik let vede Jitka Nováko-

vá, zajišťuje výuku, píše granty, vymýšlí programy a projekty, učí děti, setkává se s rodiči, konzultuje s pěti vyučujícími a trápí se s adolescenty. A to vše mimo své zaměstnání. Ano, jsme parta bláznů, kteří v této poněkud hanebné době věříme v ideály přátelství, lásky, vzdělávání, úcty, chápavosti, tolerance, v ideály dobra. Tento náš přístup se nám ohromně vyplácí. Děti se učí rády a stejně tak chodí rády i na kurz bar-bat micva, který je až od 16 hod. Nu v zimě je to od nich i určitá oběť. Kurz vedu s Jitčinou pomocí já, rabi Hoffberg učí brachot, čtení z Tóry a liturgii.

Výsledek naší práce a práce dětí jste mohli zažít o šabat 10. prosince v Pinkasově synagoze. Dva mladí mužové Robin a Eliáš si pro svůj obřad bar micva vybrali zámečně synagogu, která je největším českým památkem Šoa. Na vnitřních stěnách synagogy je zapsáno téměř 80 000 jmen českých a moravských Židů, kteří byli vyvražďeni nacisty za pasivního přihlížení mlčící většiny. Chlapcům svědčily při jejich významném obřadu židovské dospělosti spousty živých a ještě více mrtvých, pro které se obřad konal právě v jejich centru. Živí i mrtví byli Židé liberální, konzervativní, ortodoxní, sekulární, ti kteří o svém židovství nic nevědí, ti kteří jej prožívají intenzivně denně i ti, jejichž rodiče již byly křesťany.

Byl to jeden z nejsilnějších zážitků mého života, podílet se s těmito mladými lidmi na stavbě mostu mezi minulostí a přítomností bez stigmatu studu, na výstavbě Domu pro mladou a hrdou židovskou generaci. Je úchvatné stavět. Destruovat, odmítat a negovat (a ještě se u toho pokud možno zarputile a veledůležitě tvářit) umí každý hlupák, to vskutku není umění.

Skládám těmito řádky hold dětem z Bejt Elend, Jitce Novákové a rabi Hoffbergovi.

► Sylvie WITTMANNOVÁ

Jak to všechno začalo ?

Když Andrea Erneyiová zakládala před osmi lety v roce 1997 odpolední školu, později pojmenovanou Bejt Elend, sotva si asi představila tehdy sedmiletého Robina, stojící na bimě Pinkasovy synagogy, jak předčítá verše Tóry.

Zpočátku se totiž výuka soustředila na základy hebrejštiny a židovských tradic pro ►

► děti ve věku od 4 do 8 let. Rok co rok se však program rozšiřoval a upravoval s ohledem na přibývající počet dětí i jejich prohlubující se znalosti. Nejstarší bejtelenďáci odrostli první třídě a dospěli ke krásnému a bouřlivému věku puberty, psal se rok 2004. Neméně bouřlivé období se rozvíjelo v životě naší pražské židovské pospolitosti. A dětičky, jak víme, zůstaly tak trochu na ocet.

Byla to výzva. Vypracovat program, který by zaujal dětské, dospívající publikum, a tím vyplnil vakuum, v němž se dlouhé období nacházelo. Bar/Bat micva kurz. Program, který by obsahoval kapitoly z historie Židů, rabínských osobností, náboženských směrů judaismu, liturgie a zároveň přivoněl k základům společenských věd a současnému kulturnímu dění. Po dobu dvou let, dvě až tři hodiny, jedenkrát v týdnu se děti setkávaly s různými hosty, aby diskutovaly nad odlišnými tématy, pronikaly k významu požehnání a modliteb, naslouchaly příběhům přeživších nebo zpracovávaly skupinové či individuální úkoly – plnily micvot a nebo si třeba jen povídaly a hrály. Výuku doplňovaly návštěvy tematicky spřízněných kulturních akcí, výlety po židovských památkách, setkávání s kamarády z jiných Židovských obcí atp.

Eliáš a Robin svou zkoušku z dospělosti složili 11. dne měsíce kislevu roku 5766. Jakým směrem se bude ubírat jejich životní cesta ještě nevíme. Jen doufám, že budou mít stále dostatek příležitostí, chuti a vůle k sebevzdělávání a předávání získaných vědomostí pro naše Budoucí.

► **Jitka NOVÁKOVÁ**

Bar micva je směr

Ptáte se jaké mám pocity? Asi každý poznal, jak jsem byl před Bar micvou nervózní, ale nervozita se míchala s radostným očekáváním. Když jsem pak četl z Tóry, měl jsem zvláštní pocit, tedy se mi zdálo, že u pultu nejsem sám, jako by mne něco přidržovalo. Je to s podivem, ale To mne právě uklidňovalo.

Je to pro mne obrovská čest dělat po dlouhých desetiletích opět v Pinkasově synagoze Bar micvu. Vždy jsem si přál mít ji něčím výjimečnější a to se povedlo. Díky Bar micvě mám trochu jiný pohled na svět kolem nás. Tím ovšem nechci říci, že by mne to výrazně změ-

nilo, ale spíše jako bych si uvědomil nový směr.

Také se mi zdá, že si mně lidé víc váží. Mám už odpovědnost a ta mi otevírá mnoho dveří.

► **Eliáš ben Avraham ve Tova**

Cítil jsem se dospěle

Když přišel Eliáš a oznámil mi, že budu mít za měsíc společnou Bar micvu, říkal jsem si, že to nebude žádný problém. Když

Foto: Robert Geher

už zbýval jen týden cítil jsem, že nic neumím, a navíc jsem ani neměl připravený oblek. Škola pak musela počkat. Celý týden jsem chodil do Bejt Elend a zkoušel si čtení z Tóry s Jitkou nebo rabínem Hoffbergem. V předvečer Bar micvy jsem byl dost nervózní a v jednom kuse jsem si vše opakoval, přestože jsem to uměl. Zavola jsem Jitce, jestli nezná melodii na barchu a ona mi řekla že se mám na to už úplně vykašlat a dát si relax! Poslechl jsem ji, napustil plnou vanu a dvě hodiny odpočíval. Pak jsem šel spát. Ráno jsem byl ještě víc nervózní, celá rodina se svátečně oblékla a jeli jsme na Staré město. Eliáš už tam byl a já přestal být nervózní. Dostal jsem darem krásný talit a začal obřad. Byl hrozně dlouhý, ale pak jsme dostali s Eliášem spoustu dárků a bylo to prima. Asi dvě hodiny jsem se cítil dospěle, ale pořád jsem přece jen dítě. Je to složitý.

Děkuji všem, kteří se přišli na Bar micvu podívat, a vůbec nejvíc děkuji těm, kteří mne na ni připravili.

► **Ruven ben Pinches ha Kohen**

Am Jisrael Chaj!

Oslava Bar micvy našich žáků z Bejt Elendu Eliáše a Robina se zapsala v mé třicetileté kariéře jako jeden z nejvýznamnějších momentů. Podílel jsem se na výuce a přípravě stovek Bar či Bat micva studentů, tentokrát to však bylo jiné. Pro rabína je vý-

uka tím nejpodstatnějším. Výuka dětí pak sdílením odkazu minulosti a přípravou budoucnosti, nikoli pouze životní cesty jednoho člověka, ale celé židovské pospolitosti. Během posledních pěti let, co žiji v Praze, jsem byl svědkem mnoha „prvotín“, přesto sobotní bohoslužba v Pinkasově synagoze byla výjimečná.

Eliáš a Robin stvrdili svým velkým úsilím příslib ke znovuzrození a oživení českého židovstva. V místě, které je připomínkou téměř 80 tisíců zmařených životů a duší, z nichž tisíce se věku bar, bat micvy nedožily, tito chlapi pronášeli starověké modlitby a předčítali z Tóry. Během minulého století se vládnoucí režimy snažily intenzivně takovým oslavám bránit. Eliáš a Robin na tuto bývalou perzekuci odpověděli zcela jasně: „Am Jisrael Chaj!“ Lid Izraele žije!

Byla to pravděpodobně první oslava Bar micvy v Pinkasově synagoze po mnoha desetiletích. Tito chlapi s sebou k Tóře vzali duše a vzpomínky všech dětí, jejichž jména se řinou ze zdí synagogy. Mnozí z nich nevyrostali v ortodoxních rodinách, kde je tato znalost tak trochu očekávaná a tak trochu rutinou. Oni, podobně jako mnozí jiní Židé v Praze napříč generacemi, pocházejí z prostředí neortodoxního. Odhodlání a úsilí, které vynaložili k dovršení této zkoušky a vůbec i k rozhodnutí, že takovou zkoušku složí, je proto velmi odlišné, a k tomu jim blahopřeji.

Důležitou úlohu ve vzdělávání našich dětí hraje Jitka Nováková a Sylvie Wittmannová. Ony byly hlavními učitelky a rádky těchto chlapců. Jejich snaha a úsilí podporovat a uskutečňovat židovské vzdělávání je větší, než lze po jednotlivci žádat. Synagoga plná dětí se stala důkazem a svědectvím jejich práce.

Být součástí této historické události s mně vzbudilo hluboký pocit sounáležitosti s obnovou židovského života. Jsem si jist, že jejich rodiče a prarodiče sotva kdy věřili, že jejich syn či vnuk bude jednou hrdě stát na bimě v jedné z nejstarších pražských synagog. S pokorou jsem proto vnímal jejich slzy dojetí. Nám všem bylo požehnáno účastnit se Bar micvy Eliáše a Robina, historického dne pro židovskou pospolitost v České republice.

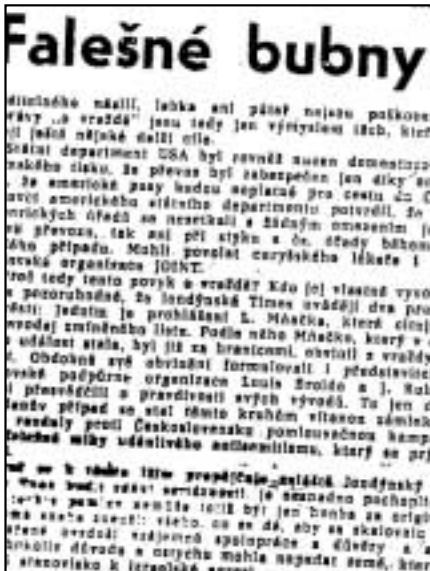
► **rabín Ronald HOFFBERG**

VYŠETŘOVÁNÍ JE SKONČENO, ZAPOMEŇTE! ZÁHADNÁ SMRT CHARLESE JORDANA

V minulém čísle scénárista Martin Šmok prozradil pohnutky, které jej vedly k rozhodnutí natočit dokumentární sérii nazvanou přízračně „Mezi hvězdou a půlměsícem“, jehož jednou částí byl i dokument mapující podivné okolnosti smrti Charlese Jordana, jednoho z nejvýznamnějších humanitárních pracovníků své doby a místopředsedy JOINT DISTRIBUTION COMMITTEE.

Probuzená aktivita

Česká republika je malé hřiště na, kterém se žádná aktivita dlouho neutají. O Šmokově záměru „točit Jordana“ se samozřejmě mezi zasvěcenými lidmi hovořilo a jeho pozdější investigativní aktivita nemohla zůstat nepo-

Ukázky z dobového tisku

všimnuta. Šmok se obrací na nejrůznější strany: hovoří s bývalými policisty, kteří se kdysi vyšetřováním zabývali, nevynechává ani zdroje z arabského světa, vede rozsáhlou korespondenci, telefonuje po celém světě. Postupně získává informace, které potvrzují teorii, že Jordanova smrt nebyla náhodná, ale že se jednalo o pečlivě promyšlenou akci tajných služeb. Je totiž prokázáno, že Jordanovy humanitární mise byly dlouhodobě sledovány hned několika různými zpravodajskými službami. Zcela určitě byl Jordan zájmovou osobou pro většinu arabských tajných služeb, zřejmě se pohyboval i pod stálou kontrolou izraelského Mosadu. Vzhledem k celosvětovému rozšíření důležitých Jordanových humanitárních misí byl zřejmě kontrolován i zá-

padními zpravodajskými službami. A konec konců i československá rozvědka měla na Předním i Blízkém východě své zájmy a Jordan byl důležitým kamenem v mozaice křehkých arabsko-izraelských vztahů, které komunistickou špiónáž dlouhodobě velmi zajímaly.

Šmokovy aktivity a vzbuzený zájem médií o neobjasněnou smrt kosmopolitního funkcionáře čelné židovské organizace zavšovaly tlak na obnovu vyšetřování, který byl vyvíjen z domácích i zahraničních kruhů. Mnohé vysvětluje i dokument, kterým se po dlouhých 36 letech opět umožňuje znovu vyšetřit záhadný a nevyřešený případ.

PČR - ÚŘAD DOKUMENTACE A VYŠETŘOVÁNÍ ZLOČINŮ KOMUNISMU SLUŽBY KRIMINÁLNÍ POLICIE A VYŠETŘOVÁNÍ

ČTS: ÚDV-30/Vt-2000 Praha 30.10.2003

Záznam o zahájení úkonů trestního řízení

Policie ČR, Úřad dokumentace a vyšetřování SKPV šetří pod sp.zn. ČTS – ÚDV: 30/Vt/2000 okolnosti smrti amerického občana poškozeného Charlese Jordana, nar. 7.2.1908, ke které došlo dne 16.8.1967 v Praze.

Spis k osobě poškozeného Ch.Jordana byl založen na základě dopisů předsedy branného a bezpečnostního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ing. V. Šumana ze dne 20.4.1993 adresovaného tehdejšímu ministru vnitra ČR Janu Rumlovi a na Prezidenstkou kancelář a následně se na ing. Šumana obrátila organizace The American Jewish Joint Committee se žádostí, aby bylo vyvoláno prošetření všech okolností smrti občana USA Ch. Jordana, tehdejšího místopředsedy Jointu v roce 1967. Vyšetřováním smrti jmenovaného se zabýval SNB v roce 1967-68 a Inspekce FBIS v roce 1991 a to v souvislosti s nótou velvyslanectví státní Palestina ze dne 23.5.1990 adresovanou

FMZV ČSR. Nóta obsahovala protest proti zveřejnění údajů o tragické smrti Ch.Jordana u příležitosti výstavy Kde domov můj. Publikované údaje označilo Palestinské velvyslanectví za nepravdivé a žádalo zveřejnění výsledků vyšetřování, které provedly československé bezpečnostní orgány bezprostředně po Jordanově smrti.

Z listinných materiálů, především původního vyšetřovacího spisu VB SNB Čj.VV/84/102-67, dozorového spisu tehdejší příslušné prokuratury sp.zn. KV 61/67, archivních materiálů bývalého MV ČSSR a dalších podkladů, jakož i vlastního dokumentačního šetření vyplývá skutečnost, že Ch. Jordan byl čelným představitelem mezinárodního židovského hnutí, angažoval se v charitativní činnosti, kterou vyvíjel především v americké organizaci JOINT. Angažoval se při řešení židovské problematiky v zemích východní a západní Evropy, věnoval se rovněž otázkám uprchlíků na Blízkém východě.

Z dochovaných materiálů bylo zjištěno, že manželé Jordanovi přiletěli dne 14.8.1967 z Rumunska do Prahy, kde se ubytovali v hotelu Esplanade. Do 16.8.1967 absolvovali soukromý program v Praze mj. zahrnující návštěvu Židovského muzea, Rady židovských náboženských obcí a Velvyslanectví USA.

Dne 16.8.1967 ve večerních hodinách se Ch. Jordan vzdálil z hotelu Esplanade s tím, že jde zakoupit zahraniční tisk, avšak do hotelu se již nevrátil. Ve čtvrtek 17.8.1967 se do recepcie hotelu dostavila v ranních hodinách E. Jordanová a ohlásila manželovo zmišení. Po Ch. Jordanovi bylo vyhlášeno pátrání. Dne 20.8.1967 bylo jeho tělo nalezeno ve Vltavě. Soudní pitva prokázala, že příčinou smrti poškozeného byla smrt utopením, přičemž v okamžiku kontaktu těla s vodní plochou byl jmenovaný ještě naživu. Příklad byl vyšetřován pod sp.zn.VV 84/102-67 týmem

TŘETÍ JMÉNO Část 7.

Malý seriál o zákoutích a zákonitostech židovských jmen

Frontispice Arba turim z r. 1495

Název „třetí jméno“ jsme si vypůjčili z midrašů. Vy, kdo jste měli možnost sledovat všechny dosavadní díly, už víte, že každý z nás si během života vyslouží jména tři. První, které dostává do kolébky, druhé, pod kterým ho znají ostatní lidé, a pak to třetí – jímž se nějakým způsobem zapíšeme do „sefer tora“ tohoto světa – česky řečeno „*tak nějak do povědomí a do vzpomínek*“.

Mám ten obraz rád. Nejen proto, že mám najednou daleko konkrétnější představu, když přeji lidem okolo sebe *chatima tova* (dobrý zápis), ale také proto, že při práci s nádhernými epitafy na židovských náhrobcích lze sice už jen těžko zachytit tvář a tvar těch lidiček, kterým náhrobek patří, ale jejich „třetí jména“ zvětšit lze. A právě ona mi dávají i v dnešní nevlídné době pocit, že se i dnes dá bez mindráku z jinakosti žít se „sefer tora“ v srdci ...)

Jenomže i „třetí“ jména si můžeme rozdělit do skupin. **Obraz** (zpravidla inspirovaný biblickým textem), **zkratku** (naprosto nezbytnou pro orientaci v židovské tradici a čase) a **dílo**.

Titulatury na náhrobcích ale i ve vzájemné korespondenci učenců slynou vpravdě „orientální“ květnatostí a většinou dovedou vyvolat **obraz** k použité titulatuře zcela adekvátní – „*obdivuhodný znalec Zákona (mufla we-chacham), trvalý zdroj vzácného světla, vrcholek Jasu a Náhery, Svíce Svatého požehnaného...*“ – tohle „třetí jméno“

žádný komentář nepotřebuje. Poněkud v úzkých se ale můžeme ocitnout, dočtemeli se o někom, že byl „pádným kladivem“ (*patiš chazaka*) – to se najednou asociace jen řinou. Ovšem lidu Jisroele se díky tradici (traktát Ber 28b, midraš Avot de-rabi Natan) okamžitě vybaví obraz jediný: učelec a mírotvorce, sloutný rabi Jochanan ben Zakaj. Protože podle legendy právě takto oslovují na smrt kráječjícího Jochanana jeho žáci: *Sloupe na pravici, Světlo v Jisroeli, Kladivo přesilné, proč pláčješ?* – A Jochanan ben Zakaj tiše odpovídá: Ne ze strachu před smrtí, vždyť *není žádná jiná smrt, než tady dole!* Pláču, že už spolu nebudeme moci studovat principy humanity... Tolik příběhů v jediném kladivu! A nejen v kladivu - Sloup na pravici (*amud ha-jamini*) není nic jiného než pravý z dvojice chrámových sloupů Jachin a Boaz, které tradice vykládá jako v Lásce a slitování (jachin) a v Síle (bezoz) kráčejte za Sladkým požehnaným...

Přítom tato obrazná mluva nevznikla až v talmudických časech. Její první náznaky nacházíme přímo v bibli. A dokonce historicky poměrně „hluboko“ – v dobách izraelského království a existence Chrámu, už někdy v 9. století před o. l. Určitě si vybavíte onen příběh, kdy prorok Eliáš odchází na druhou stranu. Tehdy volá jeho učedník Elizeus: *Vozové Izraele a jízdo jeho...* (2Kr 2:12). Zde bychom to ještě mohli svést na to, že byl zaskočen neobvyklostí situace. Ne každý smrtelník se nám před očima odebrává z tohoto světa na „ohnivém voze“ uprostřed nenadálé vichřice. Je ale zvláštní, že když pak umírá sám Elizeus – a umírá v klidu, na nemocničním lůžku, přichází za ním král Joas a tituluje ho navlas stejně. (2Kr 13:14); Nemyslím, že by se chtěl Joas vysmívat umírajícímu, že tenkrát tak mocně podlehl obrazu (své vizi) ohnivého vozu. Možná tím chce říci jen: *Ty, náš druhý Eliáš, ty už také odcházíš?* Titul (*rechev Jisroel u-farosaw*) nacházíme nejen na náhrobcích učenců, ale i lidí neučených, zato však velmi zb-žných a svou obcí milovaných.

Nerad bych, abychom si vytvořili dojem, že krásný obraz a netradiční titulatury náležely jen duchovní elitě. Pravda té ponejvíce, ale v prachu hrobové prsti leží i řada „zke-

nim“ a „cnuot“. Podle některých v Čechách působících vykladačů jsou to „jenom“ starci (iš zaken) a skromné ženy (iša cnuat). Ale to je omyl. Anebo jen půl pravdy. Protože zemřel-li někdo mezi třiceti až čtyřiceti lety, nebyl to ještě žádný kmet. Proč ho tedy tituluji „zken nichbad“ – vážený stařec? Nikoli. Hebrejské „*zaken*“ znamená v prvním plánu brada. Tedy i *rozum-brada*, člověk prozíravý a přirozeně moudrý. A *iša cnuat*? Jistě, mohla být nenáročná, cudná a skromná, ale především, jak učí traktát Nid 12a – *bytost která respektuje a naslouchá výrokům učenců, ta si zaslouží jméno „cnuat“...*

A co teprve, objevíme-li na náhrobcích kdysi poměrně pacifistického lidu Jisroele terminologii vojenskou? Nezapomenu na studenty z Izraele, kteří vloni pomáhali dokumentovat Mikulov, jak se (děvčata nevyjímaje) usmívali pod vousy, že na tamním rabínském vršku leží „samej plukovník“. Šlo samozřejmě o úsměv pobavený a poučený, protože titul *kacin* (duchovní vůdce, duchovní Kníže) dnes v Izraeli znamená něco maličko jiného.

Ovšem nezdířka se setkáme s jiným obrazem – *klej zajin* (plná válečná zbroj). Prosím neplést s jiným velice podobným: všechna válečná odění (*kol klej milchama*) – což je parafráze nádherného žalozpěvu, kterým král David oplakává na začátku druhé knihy Samuelovy Jonatu a Šaule! Obraz *klej zajin* se váže podle rav Šimeona bar Jochaj (jemuž je tradicí připisováno autorství knihy Zohar) k plnému poznání Tóry – kdo je ovládne, nemá nad ním Anděl smrti žádnou moc... a mohli bychom pokračovat dál a dál, ale nejsem si jistý, jestli bychom už nezašli poněkud mimo rámec našeho seriálu.

Zkratky určitě nejsou židovským vynálezem, ovšem v judaismu se zkracuje kdeco. A samozřejmě i jména. A to tak vehementně, že se zkratka stane jakýmsi „třetím“ jménem. Víme, že neříkám nic nového. Vždyť kdo by neznal Maharala – pražského rabi Loewa, alias **M**-orenu **har**-av **L**-oewa ben Becalel? Anebo Rambama, alias Maimonida čili **Ra**-v **M**-oše **b**-en **M**-aimon?

Jistě – potřebu zkracovat jména kodifikátorů a komentátorů si do jisté míry vynutila ▶

► praktická stránka života. Ono je skutečně snazší a kratší vyslovit „*Michelangelův David*“ nebo „*Beethovenova Osudová*“ než třeba „*Poznámky a glosy rav Abrahama, syna Davida z Posquieres ke spisu Mišne Tora (Opakování Nauky) z pera slovného rav Moše ben Maimon...*“; ale jeden zásadní rozdíl přeci jen nalezneme. Zatímco všechny „Zolovy Nany“ v sobě nesou náznak „autorského zákona“ – *ten román napsal Zola, autorská práva patří dědicům*, v judaismu vůbec nešlo o žárlivé střezení autorství! Myšlenky se nekradou, ale **tradují** – jak nás učí již úvodní pasáže Pirkej avot: „*Moše přijal Nauku na Sinaji a předal ji Jozue, ten ji předal dalším patriarchům, ti prorokům a od proroků ji přejal i původní Sanhedrin...*“ (!) Ne nadarmo se každé dítě v chederu učí „*wa-tomer Ester la-melech bešem Mordechaj*“ (i pravila Ester jménem Mordechajovým...) – dnes bychom řekli „*poctivě citovala zdroje*“. V judaismu šlo spíše o „*klej zajin*“ – o ten vzácný dar správného a důkladného pochopení Nauky, který nám dává sílu přemoci i Anděla smrti – jinými slovy o časovou orientaci v dějinách Poznání a kodifikace Poznaného. Nešlo o to, kdo s postřehem přišel, ale **kdy** s ním přišel. Proto, čteme-li v talmudu „*Šimeon ben Lakiš učí s odvolávkou na rav bar Kappara* (a často jen ve tvaru *Rš*bl be šem rav Kappara*)...“ měli bychom správně číst: již v roce 205 občanského letopočtu jsme byli přesvědčeni, že...

Nemá smysl chtít v rámci tohoto příspěvku systematizovat všechny existující zkratky a knížata ducha, která se pod nimi skrývají. To je políčko, které si každý student (*talmid chacham*) obdělá určitě sám. Všem vážným zájemcům o judaismus však toto téma vřele doporučujeme. Pro spolehlivější orientaci a vyčištění nesrovnalostí, protože třeba takový Rama a Mapa jedno a totéž jsou. A v poznámkovém aparátu jednotlivých rabinských rezpoz se často střídají nebo i zaměňují. Mapa znamená „ubrus“ a Rama to je „reš – mem – alef“ – rabi Moše Isserles. To právě Rama v polském Krakově sepsal „Ubrus“ pro „Prostřený stůl“ (Šulchan aruch), a tím se mu podařilo, aby ten *sefarad spisec o základech halachy přijalo i *aškenaz židovstvo s takovou láskou, že je dnes Šulchan aruch nezbytnou součástí každé knihovny v tom znění, jako ho už v 16. století „prostřel“ ten španělský autor (kterému proto občas říkáme jen označením Autor / *Mechaber*), totiž pan Josef Karo (v mnoha rezpozích titulovaný také jako *Bejt Josef*).

Jakožto „akademik“ by se Rama mohl cítit dotčený. Je totiž tištěn jen jako (sice nepostradatelná ale přesto „pouhá“) součást Šulchan aruch. Na okraji Mechaberových slov. Ale Rama nebyl prvním ze židovských „akademiků“, kterým se přihodilo něco podobného. Vezměme si například Raavada. Zkratka **Raavad** nám sice napovídá, že půjde nejspíš o rav *Abrahama ven-David*. Ano. Ale většina studentů zná pouze jednoho Raavad. V podstatě Raavad III. To už se musí hodně hluboko do pramenů, abychom si udělali jasno, že byli tři – navíc hodně blízko u sebe. Prvním Raavad byl rav Abraham bar David Ha-Levi, španělský kabalista, který zemřel mučednickou smrtí zhruba v roce 1181. Druhým Raavad byl tchán třetího – rav Abraham bar Jicchok (zvaný – možná pro lepší orientaci – také podle svého nejvýznamějšího díla jako Eškol). Jemu se to D ve „třetím“ jménu objevuje nikoli jako zkratka tatínkova jména David, ale jako „daršan“ – tj. vykladač zákona a exegeta. Žil v letech 1110-1179 v provensálské Narbonne a tady také provdal svoji dceru za rav Abraham bar David z Posquieres (1120-1198), který se stal jedním z nejvýznamnějších halachistů své doby ve Francii – skutečným Raavad.

Ale B-h a Tóra jsou Jedno, a tak je to vlastně jedno. A Ramovo / Isserlesovo „třetí“ jméno září vysoko převysoko. Vždyť kdo má na své macejvě vytesáno – *Mi-Mošé ad-Mošé ejn ka-Mošé* (Od Mošeho k Mošemu nebylo nikoho, kdo by se vyrovnal tomuto Mošemu...)? Možná jen ti, kterým zbylo jen na „cudnější zkratky“ – alef-jud-alef (= iš jere elokim) člověk b-habojný, anebo kaf-kaf-bet-mem (= kol kavoda bat melech penima), což je krásná parafráze pětačtyřicátého žalmu: „*Ve svém nitru o nic méně ušlechtilá jako dcery králů...*“

Nejkrásnější variantou třetích jmen je samozřejmě dílo. Už proto, že autoři a komentátoři – sami kojeni tichým hlasem „klej zajin“ – té nejmocnější zbraně – se nechávali inspirovat jazykem Tóry. A tak se díky jejich spisům a jejich příspěvku k naší cestě za harmonií dodnes vzpomíná na „*anšej ha-šem*“ – slovně muže Jména, jako na *Čtyři řady drahokamů* (Arba turim – Tur), *Náprsník soudu* (Chošen mišpat); boskovického rav Šemuela Kollina zná každý jen jako rav Machcit ha-šekel (= půlšekel), a dodnes mu do Boskovic chasidim přináší jí svíčky, protože díky jeho stejnojmennému komentáři k Mogen Avraham se opět podařilo sladit cesty (= halachot) sefarad i aške-

naz světa. Čechy daly židovskému duchu již ve 13. století dokonce i *Zaseté světlo* (Or zarua), rav Jicchaka ben Moše z Vídně, zatímco Chmelnického pogromy zas daly Čechám holešovského rav Šabtaje Meir ha Kohen zvaného Šach. Neboli *Siftej kohen*... O století později (1755) zazářilo v Jisroeli světlo pražského rebbe Jehezkiele b. Jehuda Ha-levi Landaua – **Noda bi-Jehuda** atd. atd.

Pravda, nedopatřením, totálním selháním humanity, politikařením a nedostatkem odvahy se mnoha lidským bytostem dostalo (a žel nezdíka i dostává) namísto třetího jména jen jakéhosi čísla. I tento závěs hrůzy poněkud překračuje rámec našeho tématu, ovšem není pravda že „žijem jen jednou“...

Ilustrace ze Sefer minhagim, 1662

Protože můžeme-li se spolehnout na slova *Patiš chazaka* – Jochanana ben Zakaje – nežijem jen jednou, ale jedinečně (!). A kde je psáno, že zůstane-li naše macejva bez „třetího“ jména, nemůže být v té nejvyšší knize u kolonky JÁ stejné oslovení, jakým se otevírá midraš Eldad ha-Dani: *Jízdo Jisroele a jeho vozatajů (rechev Jisroel); Sloupe po pravici (amud ha-jamini), Kladivo mocného rozmachu (patiš chazaka), Vznešený mezi pastýři (avir ha-rojim), Přední mezi udatnými (roš ha-giborim), Ty, jenž jsi vojensky spořádaný po zuby ozbrojen veškerým brněním Poznání a Poznávání táhnul do války svatě Nauky, abys oddělil a vysvětlil a přivedl na světlo všechna Ukrytá tajemství, aby se otevřely oči nevidoucích a vězňi mohli vyjít ze svých okovů, aby se otevřela také srdce doposud uvězněná v žaláři, Ty který jsi stavíval skutečnosti nad jim určené hlubiny a vysvětloval jejich rotaci a pohyb, Světlo našich očí, Ozdoba hlavy naší, Čelenko slávy našich skrání, První mezi Předními, jenž jsi i nás vedl k vybranosti, vážený pane... čest tvému jménu.* To přeci záleží do jisté míry jenom na nás.

► Achab HAILLER

JAKO V ŽIDOVSKÝ ŠKOLE

Co má společného chavruta s mexickým gulášem?

Pokud běžnému českému řediteli řeknete, že to v jeho škole vypadá jako ve škole židovské, patrně mu tím příliš nezalichotíte. Řeknete-li to samé člověku, který stojí v čele skutečné židovské vzdělávací instituce, s největší pravděpodobností se na vás usměje a řekne: "Že jo! A není to nádherna?" Pořádek jako v židovské škole se totiž stal synonymem zmatku vlastně omylem. Tato celkem roztomilá mýlka vznikla z nepochopení toho, co se děje v židovských školách při studiu textů. Zavítáte-li totiž do skutečné židovské školy a navštívíte-li v ní jakoukoliv hodinu Tanachu (hebrejské bible čili starého zákona) nebo Talmudu (kodexu židovského práva), záhy zjistíte, že zdánlivý chaos a poměrně vysoká hladina zvuku mají svůj smysl a řád.

Talmud většinou předpokládá, že už toho o probíraném hodně víte, a proto hned zkraje začne probírat rovnou drobné detaily dané otázky. Podobá se to situaci, kdy si půjčíte zápisky z přednášky od někoho, kdo většinu toho, o čem přednášející mluvil, už znal. Proto si udělal jen pár heslovitých poznámek. Pro vás je pak ale takřka nemožné rozumět zápiskům bez znalostí studenta, který si poznámky zapsal. Zkratkovitost talmudických textů si můžeme ukázat na následujícím příkladu „jakotalmudického kuchařského textu.“ Existoval-li by v Talmudu traktát „Vaření gulášů“, jedna z jeho disputací by mohla vypadat následovně:

Helmut Kurt z Vídně říká, že správný mexický guláš se musí vždy připravovat alespoň dva dny před podáváním. Jeho bratr Jorg vysvětlu-

lala koprivka na malíčku a ukazováčku levé ruky. Slavný kuchař moskevského hotelu International Dimitrij Komba tvrdí, že mexický guláš, který se udělá víc jak jeden den před podáváním, už nelze za žádných okolností prodávat pod názvem mexický guláš.

Velmi dobře. Jak ale podle takových poznámek udělat guláš, když jste nikdy před tím guláš nedělali a navíc nemáte ani potuchy o tom, jaký je rozdíl mezi gulášem normálním a mexickým? Odpověď je jednoduchá: Studujte text „jako v židovské škole,“ studujte text v *chavrutě*.

Když už si Židé vymysleli tak složité a nepřehledné texty, bylo nutné, aby si k nim dovymysleli také způsob, jakým je studovat. A tak vzniklo studium v *chavrutě*, studijní dvojici. Hebrejské slovo *chavruta* se dá volně přeložit jako „přátelské spojení“ nebo „spikleneckví“. Studenti, kteří studují v *chavrutě*, se v zápolení se složitostí textu jakoby semknou a společně se mu snaží porozumět. Podstatou *chavruty* je společné pomalé čtení textu nahlas a důkladné debatování nad smyslem jeho jednotlivých vět a nad vývojem jednotlivých argumentů (Už začínáte tušit, odkud se vzalo naše úsloví o židovské škole?) Studenti se v *chavrutě* snaží rekonstruovat záměr editora, který dané výroky učenců poskládal dohromady. Pokoušejí se zjistit, co se text snaží říci, v čem spočívá nesoulad jednotlivých citovaných názorů a jaký se dá z tohoto rozporu udělat závěr. Proto se studenti *chavruty* musí naučit klást textu (sobě navzájem) účelné otázky a nacházet cesty, jak na tyto otázky odpovídat. Otázky, které by studenti v *chavrutě* mohli položit našemu jakotalmudickému kuchařskému textu, by mohly vypadat následovně:

Co se učenci v této disputaci snaží zjistit? Mluví se tu o správné přípravě mexického guláše, o rozdílu mezi gulášem normálním a mexickým, nebo je hlavním cílem učenců zjistit, jaké způsoby přípravy gulášů odporují normám EU? V čem spočívá rozdíl mezi mexickým a normálním gulášem? Jak se mexický guláš připravuje? Jak se připravuje guláš normální? Platí daná norma EU už teď i u nás v Čechách? Jestli ano, jaká autorita nás může přinutit tuto normu dodržovat? Může být vyrážka Alsiho dětí způsobena jen studeným severským podnebím? Převáží autorita Dimitrije všechny ostatní ►

ilustrace: Lucie Lomová

Klasické židovské texty jsou často velmi zkratkovité a strohé a zároveň komplikované a nejasné. To platí zejména o textech talmudických, které tvoří podstatnou část klasického židovského studia. Většina talmudických traktátů má formu rozhovoru mezi názory různých autorit na určitou otázku týkající se židovského života. Tyto výměny názorů ale postrádají úvod, který by studenta uvedl do probírané otázky.

je, že jinak maso neprokřehne. Žák Helmuta Kurta Johanes z Zurichu, ale namítá, že to odporuje hygienickým normám EU. Björn Joni z Osla na kuchařské konferenci v New Yorku v roce 1990 uvedl, že jednou nechal mexický guláš proležet pět dní, což mu teprve dalo tu správnou chuť. Jeho bratr Alsi ale o rok později řekl v rozhovoru pro švédský deník Dagens Nyheter, že jeho dětem se po tom stejném guláši, který si všichni ostatní tak pochvalovali, udě-

► názory jen proto, že je nejstarší a že je učitel (nebo jen proto, že je z Moskvy?) atd.

Poté, co studenti položí textu otázku, snaží se na ně nalézt odpovědi. Díky studiu ve dvojici se velmi často stává, že na otázku jednoho studenta chavruty dokáže odpovědět student druhý. Pokud na otázky nedokáží nalézt odpovědi s pomocí svých znalostí, začnou je vyhledávat v knihách, ve kterých se píše o stejném tématu. Studenti našeho kuchařského textu by se nejspíše podívali do mexické kuchařky, do maďarské kuchařky, do průvodce Mexikem, do zákonů EU týkající se podávání teplých jídel ve veřejných restauracích, atp. Studenti skutečných židovských textů by pak určitě otevřeli hebrejskou bibli (Tanach), nalistovali by další místa Talmudu, kde se „o guláších“ píše, vyhledali by si středověká a moderní rabínská responza týkající se gulášů a podívali by se do nějaké knihy slovníkové nebo encyklopedického typu, která by jim řekla, které názory odborníků citovaných v našem talmudickém traktátu jsou současnými autoritami považovány za závazné a proč. Když se daná chavruta při svém společném studiu dostane do slepé uličky a už neví jak dál ani s pomocí knih, obrátí se o pomoc na jinou chavrutu popřípadě si danou otázku poznačí a počká s jejím řešením do hromadné diskuse, která následuje po studiu v chavrutě. Při této diskusi, kterou vede učitel daného předmětu, si všechny chavruty navzájem porovnávají, na co při studiu přišly a snaží se společně uzavřít odpovědi na otázky, které textu během studia v chavrutě položily. Ze svých odpovědí vyvodí

závěr, který pak často znovu zpochybní nebo rozvinou o další otázku. Učitel pak pro příští hodinu najde text, který se touto další otázkou zabývá a studium může pokračovat.

V našem gulášovém případě by to po uzavření studia tohoto traktátu mohlo vypadat následovně: Studenti při studiu v chavrutě a společné diskusi ve třídě zjistili, že daný text je jedním z výsledků dlouhodobé debaty o „nazývání věcí pravými jmény“ týkající se vstupu nových zemí do EU. Vědí, jak se dělá normální guláš a jak se dělá guláš mexický. Vědí, co říká hygienické normy EU o vaření gulášů, vědí, že platí i u nás již čtyři roky, ačkoliv členem EU jsme o dva a půl roku méně. Při studiu se ale dozvěděli z článku z MF Dnes z 1. 6. 2003, že v Horních Kozatajovicích na Pobrdsku je Hospoda Na Palouku, ve které místní hygienik kvůli tradici místního uleželého guláše udělal výjimku, ale konzumenti před jeho požitím musí podepsat, že ho jedí na vlastní nebezpečí. Dále všichni studenti vědí, že v textu zmíněný Björn Joni se narodil v Rejkjavíku, že je to slavný šéfkuchař v současnosti působící v hotelu „En Makrelo“ ve Stockholmu, a že jeho doporučení jsou závazná pro všechny restaurace v oblastech, kde je v létě průměrná venkovní teplota nižší než 16,5° C. Podobné vědomosti mají také o ostatních v textu zmíněných šéfkuchařích. Protože zjistili, že mezi Alsím a Björnem existuje velká rivalita, a že vyrazka Alsiho dětí je jediný zaznamenaný případ takovéto reakce na mexický guláš, usoudili, že jde z Alsiho strany patrně o nekalý konkurenční boj. Dále vědí, že

názor Dimitrije o nepřipustnosti názvu mexický guláš za určitých podmínek je z úcty k jeho osobě a věhlasu vždy citován, když se o mexických guláších mluví, ale v praxi se nedodrhuje. Po tomto studiu mají studenti následující otázky: Platí doporučení Björna i v zemích, kde je průměrná letní teplota přesně 18,5° C? Mohou některé státy, ve kterých je průměrná teplota vyšší, povolovat ve svých restauracích, aby se drželi tohoto severského pravidla? Za jakých podmínek? Existuje podobná diskuse o španělských ptáčcích? Atd.

Aby studenti přišli na všechny tyto odpovědi a otázky, potřebovali se nad textem poradit a soustředěně ho prodiskutovat. Potřebovali si text číst nahlas, aby se jim lépe sledovala argumentace textu. Možná se nad textem potřebovali rozčítit nebo pohádat. To vše se potichu dělá jen velmi těžko. Není náhodou, že židovské texty se většinou studují v knihovně. Židovské knihovně se říká bejt midraš, což volným překladem znamená „místo, kde se věci probírají a vysvětlují“. Jak jsme viděli, studium židovských textů spočívá hlavně v tom, že se nad nimi diskutuje. A tak není divu, že to ve většině bejt midrašů spíše než jako ve studovně Klementina vypadá jako na pražském Wilsonově nádraží. A není divu, že jsou na to židovské školy patřičně hrdé.

► Tereza Gafna FOLTÝNOVÁ

(autorka je učitelka angličtiny a bývalá lektorka vzdělávacího centra Židovského muzea v Praze, nyní na studiích „v židovské škole“ na Conservative Yeshiva v Jeruzalémě)

PŘEKLADATELÉ PROTESTUJÍ protokoly sionských mudrců na Frankfurtském veletrhu

Na Valné hromadě, která se konala 23. listopadu 2005, přijala Obec překladatelů všemi hlasy rozhodnutí připojit se k protestu rakouských kolegů a vyjádřit pobouření nad šířením antisemitské literatury.

Pokládáme za absurdní, že tak významné mezinárodní kulturní fórum, jakým je Frankfurtský knižní veletrh, je zneužíváno k šíření nenávislné islámské propagandy. Stalo se tak letos na Íránském stánku, kde byly okázale vystavovány tituly „*Protokoly sionských mudrců*“, „*Legenda o světovém právu*“, „*Mezinárodní Žid*“ apod., které již dávno odsoudily miliony lidí naší planety, jimž se přiči jakákoli forma xenofobie, rasismu a náboženské intolerance.

Čeští literární překladatelé stejně jako jejich rakouští kolegové projevují solidaritu těm hlasům v Íránu, které kritizují tyranii duchovenstva ve své zemi a nenávislnou antisemitskou kampaň íránských představitelů.

Odmítáme a odsuzujeme jakoukoli formu antisemitismu a rasismu a naléhavě žádáme organizátory Frankfurtského knižního veletrhu, ať do budoucna podniknou rázné kroky, aby tato významná kulturní akce již nikdy neposkytla prostor takové ani žádné jiné propagandě rasismu, xenofobie a nesnášenlivosti.

V Praze 8. prosince 2005

► PhDr. Hana Linhartová, PhDr. Alena Lhotová
předsedkyně a místopředsedkyně Obce překladatelů

HUDEBNÍ PAMÁTNÍK OBĚTEM HOLOKAUSTU

Světová premiéra k poctě sira Nicholase Wintona

Autor skladby děkuje nadšenému publiku (foto dr. Marie Němcová)

Zcela naplněná Jubilejní synagoga v pražské Jeruzalémské ulici byla o první prosincové neděli svědkem světové premiéry symfonické básně Jaromíra Vogela *Yad Vashem*, věnované siru Nicholasu Wintonovi, který zachránil několik set židovských dětí před jistou smrtí. Návštěva památníku holokaustu v Jeruzalémě a pocit hrůzy nad „přítomností šesti milionů duší nevinných obětí“ byla autorskou inspirací k napsání této kompozice. Obsahově je skladba z rodu Pendereckého *Dies irae*, věnované mrtvým z Osvětími a *Treni*, kterou dedikoval obětem Hirošimy či melodramatu A. Schönberga *Ten který přežil Varšavu*. Vogel, jako zkušený profesionál, zvolil k realizaci díla recitátory, dětský a smíšený sbor a obsáhlý orchestrální aparát, v němž dominovala vedle bicích, fléten a žestů i sólová harfa. Autor skladbu rozdělil do tří dějových pásem,

z nichž první věta líčila nesnadný *Život s Davidovou hvězdou*, druhá popisovala ponuru atmosféru *V ghettu* a ve třetí se skupina dosud žijících lidských stínů vydává na *Transport smrti*. Náladu smutku a beznaděje věrohodně zachytil motivický materiál, melodická linie byla předurčena postupem šestitónové řady a určitou monotematiku tragického vyjádření akcentovala poutavá harmonie, v níž se drsná souzvuková vertikála stala základním kamenem exprese. Piccoly s bubínkem (známá symbolika nacismu ze Šostakovičovy Leningradské symfonie) originálně dokreslovaly atmosféru díla. Hlasy dětského sboru a jakési neumělé, začátečnické vstupy nástrojů, které se rozplynuly v jemném předivu nicoty ztělesňovaly svět těch nejmenších obětí, vtažených do nesrozumitelného světa. Vstupní recitace vrcholící citací žalmu 23 známého ze zpracování Dvořákových Biblických písní, dala dílu nový rozměr. Dramatická vize osudového příběhu byla umocněna výtečnou interpretací. Orchester i sbor řídil žák Arama Chačaturijana, dirigent V. Grochovský.

Faksimile dopisu sira Nicholase Wintona adresovaný autorovi skladby a řediteli ZMP

► Dr. Olga KITTAROVÁ

ČESKÁ REPUBLIKA ODSUZUJE IRÁNSKOU PROTIIZRAELSKOU KAMPAŇ

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky rozhodně odsuzuje prohlášení iránského prezidenta Ahmadinedžáda ze 14. prosince 2005, v němž znovu zpochybnil holokaust a právo Izraele na existenci.

Tyto urážlivé výroky jsou v naprostém rozporu s principy mírového soužití mezi národy, podkopávají úsilí o spravedlivé řešení situace na Blízkém východě a stabilitu tohoto regionu.

Íránský prezident svými nehoráznými výpady nejen potvrzuje svou vlastní nekulturnost, ale zpochybňuje pozici Íránu mezi mírumilovnými a civilizovanými zeměmi světa.

(MZV ČR)

IVAN VÁVRA: JAK TO VŮBEC BYLO MOŽNÉ?

DÍL PRVNÍ (ČÁST II) – Lístky do větru – Rudolfek Frimlů

V Dobřichovicích, stejně jako v Černošicích, Všenorech i Řevnicích, se v letní sezóně konaly „hausbály“. Zejména pro mladé dívky a chlapce z dobrých rodin, ale i pro panny a mladé muže – to aby si navykli vzájemnému kontaktu, společenskému chování a konverzaci, předvedli, čemu se naučili v hodinách tanečních (proslulé, renomované školy – Kaskova a Linkova) a současně byli na očích bdělým rodičům. Neboť bylo nanejvýše podstatné, zda pro Žanyнку Herfeldovou by byl výhodnou partií mladý Morfeld, syn toho poslance Dr. Morfelda-Čimického a pro Karlíčku Turtenwaldovou zase mladý Finsterwald, syn toho majitele pivovarů v Mšeném a v Městci nad Huhlavou. Neboť láska byla jednou věcí, avšak manželství věcí druhou: to už byla záležitost existenční a majetkoprávní se solidním základem na smlouvě manželské, kterou ochotně připravil rodinný advokát JUDr. Alois Eberwald (ten, co si vzal Lucinku Eichenwaldovou-Týnickou, z těch Týnických, co mají ten velkostatek v... atd. atd.)

Tátu tyhle „hausbály“ pod loňonovými pohledy maminek nanejvýše znechucovaly. Odbýval si své (čtené) „dámské záležitosti“ někde „mimo“, extra a z dohledu, ale vklínil do nich toho malého Rudolfka Frimlů co „hausmusikanta“: v sametovém, tmavohnědém kabátku, běžových úzkých kalhotách a se širokou puntíkovanou mašlí u krku mu to tuze slušelo.

Ale když se jeho štíhlé prsty rozeběhly po černobílých klávesách piana, byl úspěch úplný: tolik rafinovaného citu, vypočítaného rytmu, tolik zvláštních, neslychaných harmonizací při melodiích tak dobře známých a proto vnímaných už jako „trochu ohrané“ – to všechno roztočilo jinak krotké „hausbály“ do víru, v němž přecházel zrak a zmámila se mysl. „Ten kluk židovská je snad muzikální démon – církev by ho měla upálit!“ usoudil známý pražský spisovatel F. X. Harlas a dodal: „Ale nešetřete na tringeldu – zaslouží si to!“

Rudolfek začal vydělávat, a dobře. Na podzim a v zimě hrál na hausbálech v dobrých rodinách pražských, angažovaly ho i taneční školy Linkova a Kaskova (v slavné budově Měšťanské besedy), pěkně se oblékal, školu flákal, a ze snu starého pana J. Frimla, že jeho prvorozený a jediný syn bude buď vědcem nebo velmistrem pekařským, nebylo nic. „Wie

geschrien – inu Všemohoucí dává, Všemohoucí bere – budiž pochválen: ale co já, nešťastný?!“

A zase: táta uprosil dědečka, aby toho nadaného, už dost ve veřejnosti (lépe: pražské společnosti) známého Rudolfka vzal trochu do parády, vlil do něho trochu hudební teorie, základy harmonie, rozpisu not pro jednotlivé nástroje. Dědeček se o to upřímně a se snahou pokusil. Ale po krátkém čase kapituloval: „S tím chlapem není k hnutí, jede si po svém: tak jsem se alespoň pokusil ty jeho melóódie napsat a rozepsat, ale jak mi to hrál, to napsat neumím, to jsou samé křížky jako na hřbitově, tomu já nerozumím!“ Ale dodal: „Jenže – co je to platné – ten parchant má asi v jednom prstu víc muziky, než já v celém těle, darebák!“ A že dědeček nebyl z těch, kteří se neprávem podceňují.

Jenže, jenže – kde klasy pšeničné utěšeně vzrůstají, tam čert naseje svůj pejz: jedním z organizátorů dobřichovických hauskoncertů, ale i slavných „benátských nocí“ s lodičkami a lampiony na Berounce, byl známý pan F. Procházka, spojené továrny na mýdlo. Továrník už tehdy s neobyčejným smyslem pro reklamu – „publicity“, do níž promítl dovedně i veškeré své společenské aktivity, ba i rodinný život. Což se projevovalo i tím, že za choť pojal ženu pohádkově krásnou, velkých, mandlových očí, velkolepě tvarovanou, leč téměř o hlavu větší. Jak klevetivé hlasy tvrdily – „koukala mu z nůše“. Nu a do této snové krasavice, choti továrnika, se střemhlav a beznadějně zamiloval Rudolfek Frimlů. Záležitost tak bezvýhledná, jako láska bezdomovce z pražského Wilsonova nádraží k Lady Dianě of Windsor. Ta láska první, senzitivní jako nový film, láska rozryvná, umocněná vědomím beznaděje a touhy nikdy nenaplněné. Normálního člověka tenhle plamen pekelný srazí na kolena; ale z kumštýře, bytosti složené z jiných prvků a naladěné na jiné vlnové délky, vykřesá někdy dílo, o které se předtím marně snažil v potu tváře a s myslí úporně soustředěnou.

A Rudolfek sedl ke klavíru, a z duše zmoučené a horoucí vytryskly Písně Závěšovy, tóny vržené jak Gygív prsten do nekonečného moře, aby je snad vlny donesly do náruče krásné paní Růženky. Přehrával je tátovi, přehrával zasněně až do omrzení – až mu řekl:

„Rudolfe, mně se zdá, že ses nezamíloval ani tak do paní Růženky, ale do své vlastní muziky a tak trochu i sám do sebe. A máš nakonec pravdu, protože mám dojem, že ta tvá muzika bude stát furt za něco, zatímco z ní bude za chvíli šeredná stará baba!“

Otcův direkt zapůsobil: Rudolf byl méně zasněný a horečnatý; ale uzavřenější, soustředěnější: své kompozice piloval, vyčišťoval, a dokonce je začal psát v notách! A to, jako dosud vždycky všesko – po počátečním skicování tužkou za neuvěřitelně krátký čas „načisto“, a rozepisoval je do jednotlivých „partes“ – nejprve pro klavír, housle, kytaru (!) a zpěv.

Závěšovy písně vyšly tiskem v různých úpravách, a doznaly ihned pronikavého úspěchu: vyjadřovaly totiž to, co cítila tehdejší mladá generace „en bloc“ – pocit nenaplněné touhy po nedostižném, idealizovaném ideálu, tíseň z nemožnosti tuto touhu hlasitě, očividně projevit („o mojí lásce snad netušíte ani“), svěřování svého bolu černé noční obloze, tichým zdem své světnice – v trpkém, odevzdaném vědomí, že můj osvobozující ideál, ta božská Beatrice či Eurydike je kdesi za dalekými obzory, kam mně nebude dáno dospět...“ (v obráceném gardu, u dívek a dam, to byl zase božský rytíř Lohengrin, který nepřichází...)

Kolik podušek do sebe v té době vstřebávalo žejdlíky slaných slz, kolikpak bylo zmáčených kapesníků, listů papíru popsaných zoufalými básněmi (nejen svým obsahem, ale i formou), kolik oken slyšelo šeptaná vyznání. Neboť tato doba – „la belle epoque“ – byla současně „fin de siecle“, konec a přelom století, kde v kontrastu ke „světu valčíku“ kvetl i svět intelektuální dekadence, morbidity, kultu agonie. Byla to doba básníků „prokletých“ – u nás Karáska ze Lvovic, Jana Hlaváčka, mystika Otokara Březiny, rudých vizionářů Petra Bezruče i Stanislava K. Neumanna – čas, v němž se i jemně, jakoby tuberkulózní pokašlávání mladých, alabastrových panen z lepší společnosti považovalo za velice zajímavé. Všechno se sice zdálo být krásné – ale v rytmu doby byla už zakleta jakási tíseň, tíseň z toho, co snad přijde. Rudolfu (zatím ještě Rudolfkovi) Frimlů se přímo skvěle podařilo vtělit toto toužení – romantické, sentimentální, bezvýhledné – do jeho Písní Závěšových. Vyšlo mu to a z Rudolfka se stal Rudolf...

Pokračování příště

KULTURNÍ PROGRAM LEDEN 2006

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze
 Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro
 tel. 222 325 172, fax 222 318 856, www.jewishmuseum.cz,
 education@jewishmuseum.cz

Pořady byly připraveny v rámci projektů „Století Židovského muzea – rok s židovskou kulturou“ a „Kultura bez hranic: Židovská kultura je částí evropské identity“

čtvrtek 5. 1. v 18 hod.:

„Vyzdvížení“ – vernisáž výstavy výtvarnice Ivy Vodrážkové. Výstava představuje deset velkoformátových textilních koláží inspirovaných oponami na Tóru určených k vyzdvížení na deseti místech v České republice, kde synagogy byly v dobách nacistického a komunistického režimu zcela zbořeny nebo zdevastovány. Skladby z hudebního projektu Carmina femina představí Miroslav Vodrážka – klávesy a Helena Súrová – zpěv.

(Občerstvení)

středa 11. 1. v 18 hod.:

Cyklus Moje setkání s židovstvím (závěrečný večer) – prezident Václav Havel.

Vstupné 10,- Kč (Občerstvení)

pondělí 16. 1. v 18 hod.:

Židovská kultura – co si pod ní představit? – diskusní pořad moderovaný Petrem Brodem, ve kterém vystoupí: herečka a režisérka Zdena Procházková-Hartmann, spisovatel Ivan Klíma a režisér Pavel Štingl.

Vstupné 10,- Kč

úterý 17. 1. v 18 hod.:

Staré a nové židovské písně a tři cigánské – koncert v podání hudební skupiny Chessed v Emet pod vedením Zuzany Wirthové. V průběhu večera se naučíte jednu židovskou píseň.

Vstupné 50,- Kč

čtvrtek 19. 1. v 18 hod.:

Parašat hašavua / Týdenní čtení Tóry – přednáška vrchního zemského a pražského rabína Karola Efraima Sidona.

Vstupné 10,- Kč

středa 25. 1. v 18 hod.:

Pražské vademekum Franze Kafky – prezentace publikace autorů PhDr. Josefa Čermáka, literárního badatele a člena výboru Společnosti Franze Kafky, J. E. Juana Eduarda Fleminga, velvyslance Argentinské republiky v České republice a fotografa Jana Jindry. Publikaci vydalo Nakladatelství Franze Kafky. Pořádá Společnost Franze Kafky.

čtvrtek 26. 1. v 18 hod.:

Život a dílo architekta Rudolfa Welse (1882-1944) – přednáška historika architektury Ing. Zdeňka Lukeše. Rudolf Wels byl žákem prof. Friedricha Ohmanna na Akademii výtvarných umění ve Vídni a světově proslulého architekta Adolfa Loose. Byl autorem řady

významných staveb na Sokolovsku a Karlovarsku, poté působil v Praze. Zahynul s celou rodinou v Osvětimi. Wels patřil k vynikajícím architektům 20. století, byl rovněž autorem výpravy k filmům Voskovce a Wericha. Napsal komentáře ke vzpomínkám svého otce, které vyšly knižně pod názvem U Bernátů.

Vstupné 10,- Kč

pondělí 30. 1. v 18 hod.:

Židovský odboj za druhé světové války – diskusní pořad moderovaný Petrem Brodem, ve kterém vystoupí: ředitelka Institutu Tereziánské iniciativy PhDr. Jaroslava Milotová, CSc., Prof. PhDr. Jiří Franěk a členové odboje Bedřich Kopold a Gustav Zinger.

Vstupné 10,- Kč

Sál je přístupný vždy 20 minut před zahájením programu a 15 minut po začátku programu není povolen vstup do Vzdělávacího a kulturního centra.

Výstavy:

Vyzdvížení – Iva Vodrážková vystavuje do 10. února 2006 velkoformátové textilní koláže inspirované oponami na Tóru.

(otevřeno Po – Čt 10 – 16 h., Pá 10 – 15 h.)

V HAKOACHU SE VOLILO

V polovině prosince zvolilo shromáždění HAKOACH sedmičlenný výbor ve složení: Petr **Wellemin**, Dan **Braun**, Petr **Wilheim**, Zuzana **Skálová**, Karin **Kraus**, Helena **Vaňková**, Sylvie **Wittmannová**.

Předsedou byl po té zvolen P. Wellemin, místopředsedou D. Braun, tajemnicí K. Kraus a účetní H. Vaňková schůzi si výbor ze svého středu zvolí předsedu, místopředsedu a další funkcionáře. Shromáždění si dále odsouhlasilo zvýšení členských příspěvků z 200 na 500,-Kč pro dospělé a ze 100 na 250,- Kč ročně pro studenty. Sociálně slabí členové mohou požádat o snížení příspěvků.

V této souvislosti se upozorňuje na stanovy, dle kterých je členství ukončeno nezaplacením dvou po sobě následujících roků.

Petr WELLEMIN

LITERATURA S DAVIDOVOU HVĚZDOU

JAN DIVECKÝ: ŽIDOVSKÉ SVÁTKY (KALENDÁŘEM OD PESACHU K PURIMU)

Nakladatelství P3K uvedlo na trh další titul s židovskou tematikou. Autorem je opět Jan Divecký (nedávno jsme psali o jeho Příbězích Tóry).

Jak napovídá podtitul knihy – Kalendářem od Pesachu k Purimu, sledují jednotlivé kapitoly biblické řazení měsíců. Prvním měsícem je podle Bible nisan, a proto i prvním svátkem, o němž kniha detailně pojednává, je Pesach. Tedy jinak, než jsou zvyklí uživatelé dnešních „luachů“, které vždy začínají měsícem tišri a svátkem Roš hašana.

Knihy bude přínosem hlavně pro čtenáře „začátečnický“, ale nudit se u ní nebudou ani ti pokročilejší. I když jim možná nepřinese nic objeveného, bude pro ně alespoň příjemným opaková-

ním. Jedná se totiž opět o velmi čtivě psanou a dobře uspořádanou knihu. Nebo spíš knížku – má totiž pouhých 76 stran, ale ten, kdo se chce v daném tématu zorientovat, zde najde vše podstatné – pojednání o židovském kalendáři a měsících, vysvětlení historického pozadí a vývoje jednotlivých svátků (včetně přehledných tabulek), popis tradic a zvyků. To vše doplněno příběhy z midrašů a úryvky z podstatných textů (modlitby, písně). Je třeba ocenit, že se autor věnuje i méně známým či populárním svátkům (jako třeba Šmini aceret) a postním dnům, a rovněž jeho snahu o aktualizaci. Pojednání o svátku Tu bi-švat (Nový rok stromů) tak například doplňuje o novodobou historii KKL (Keren Kajemet Lejisrael - Židovský národní fond) a nezapomíná ani na moderní svátky, spojené se vznikem a dějinami Státu Izrael.

Zkrátka Jan Divecký opět přichází s užitečnou publikací, která si jistě najde své místo v mnoha knihovnách. A my se můžeme těšit na další tituly z produkce nakladatelství P3K, které je oproti předchozímu titulu třeba pochválit za pečlivější redakci a za již standardně pěknou grafickou úpravu.

Knihy se běžně prodává za cenu 129 Kč, je však možné si ji objednat také přímo na adrese nakladatele (objednavky@p3k.cz). V tom případě zaplatíte 99 Kč plus poštovné.

► (-kwe-)

NAPŮL ZAPOMENUTÁ OPERA

Pražští diváci měli vzácnou příležitost zhlédnout jediné představení opery Viktora Ullmanna „Císař Atlantidy – Smrt abdikuje“, kterou 28. listopadu v klubu Roxy uvedlo Berlínské umělecké sdružení KULTURBRAUEREI.

Opera je ojedinělá tím, že ji autor složil v době své internace v Terezíně v roce 1942, kde se tento významný židovský skladatel, pianista a hudební kritik spolu s ostatními vězni podílel na pořádání „terezínského kulturního života“. Premiéry svého díla se autor, narozený 1898 ve Slezsku, bohužel nedožil, vedení tábora uvedení opery na poslední chvíli zakázalo a Ullmann byl na podzim 1944 zařazen do transportu do Osvětimi, kde zahynul.

Císař v podání berlínského zpěváka Kai Uwe Fahnert v efektní scéně navržené Sabinou Hilscher.

Představení, které mělo svou berlínskou premiéru jen dva týdny před pražským uvedením, bylo výsledkem práce mezinárodního týmu mladých hudebníků a zpěváků, studentů či absolventů předních německých uměleckých škol. Ullmannova opera se odehrává v imaginárním čase a je podobenstvím o moci, smrti a záhubě. Umělecká touha reagovat na hrůzy totální nacistické skutečnosti vedla libretistu Petera Kiena k volbě alegorické formy opery. Císař nařídí totální válku, Smrt se vzepře a odmítne spolupracovat. Lidský pořádek se hroutí, zoufalé masy se pokouší o převrat. Nakonec císař podléhá a raději volí svou smrt, aby i ostatní mohli klidně umírat.

Mimo tohoto díla složil Ullmann, vedoucí několika významných divadel v Praze i v Curychu, i opery „Cizinec“, „Pád antikrista“, „Peer Gynt“ a „Rozbitý džbán“, a mnoho dalších komorních kvartet, symfonií a dalších děl z oblasti vážné hudby. Dochovaných padesát děl svědčí o jeho bohaté hudební invenci, na straně druhé nás také usvědčuje z toho, že jeho dílo bylo dlouhou dobu neprávem opomíjeno.

Německy zpívané představení bylo uvedeno díky podpoře Goethe Institutu, Česko-německého fondu budoucnosti a Fondu sociální kultury.

► (LF)

CHASIDISMUS, HASKALA, REFORMA

Seriál o myšlenkových proudech, které formovaly současný obraz judaismu

Rabi Zacharias Frankl

Zacharias Frankl se narodil roku 1801 v Praze. Byl tedy o tři roky starším současníkem Benjamina Disraeliho, stejně stár s Wolfgangem Wesselym z Třebíče, který jako první Žid získal profesuru v Habsburské říši, o jedenáct let mladším kolegou rabiho Šlomo Jehudy Rappaporta a o čtyři roky mladším soupeřem Henricha Heineho.

Po studiích Talmudu u rabiho Becalea Rozenburga vystudoval filozofii, přírodní vědy a filologii v Budapešti, kde byl ve stálém kontaktu s maďarskou větví reformy – neologií – která pro něho nebyla dostatečně pružná. Nebyl však ani vyznačovačem německé reformy, ta mu byla příliš radikální.

V německy psaném časopise *Literaturblatt des Orients* se roku 1842 vyjádřil takto: „Jen takové změny, které nejsou v rozporu s duchem historického judaismu mají být povoleny v tradičním rituálu.“ Jinde zase říká, že víra v Mesiáše, která vyjadřuje zbožné přání svobody Židů je důležitá pro přežití a vývoj judaismu a přinesla nového ducha a sílu do života německých Židů, ač oni mají již svou vlast, kterou neopustí.

Na druhé rabínské konferenci ve Frankfurtu roku 1845 se těžce nepohodl s rabíny Geigerem a Holdheimem, neboť chtěl vytvořit jakási pravidla reformy a průvodce. Také prosazoval hebrejštinu v modlitbách bohoslužby. Pře vyvrcholila tím, že rabi Frankl uraženě konferenci opustil. Snažil se sice svolat novou konferenci, podporován rabíny Deutschem, Trierem a Egerem, ale neuspěl.

Rabi Frankl se tedy postavil do opozice i vůči ortodoxii i vůči reformě. Byl kriti-

zován Geigerem i ortodoxními, podporován Rappaportem a Wolfem Landauem.

V roce 1831 dostal od habsburské vlády hezký dárek k narozeninám, byl totiž jmenován oblastním rabínem v Litoměřicích se sídlem v Teplicích, kde také působil. Právě Teplice byly tím místem, kde rabi Frankl poprvé při bohoslužbě posadil muže a ženy společně. Nebyla to tedy reforma, která by zrušila oddělené místo pro ženy. Frankl se za reformního rabína nepovažoval. Navíc německá reforma oddělovala při bohoslužbě ženy od mužů ještě v době, kdy byla ordinována za rabínku v Berlíně slečna Regina Jonas. Ano, ještě na konci třicátých let dvacátého století. Slečna rabínka se musela hezky odděleně s ženami modlit na balkóně. Scupitát dolů, aby dala své kázání a zase vycupitát na pokračování bohoslužby nahoru. Bohoslužbu přeci nevede rabín či rabínka, ale kantor. Možná bylo pro tehdejší reformní jednodušší ženu ordinovat za rabínku, než ji přijmout jako kantorku.

Rabi Frankl byl prvním českým rabínem s oficiálním sekulárním vzděláním a jedním z prvních, kteří kázali v němčině.

Teplice jsou dodnes světově proslulé lázně. V současné době k hlavní klientele nesporně patří muslimové z arabských zemí. V době rabiho Frankla to byli Židé z německých zemí. Později byla nová synagoga v Teplicích druhou největší v Evropě po budapeštském Dohany templu.

Není proto divu, že se věhlas rabína Frankla šířil po německy mluvících zemích velmi rychle. Ve svých 36 letech byl povolán saskou vládou do Drážďan, aby se stal vrchním rabínem.

Když s pomocí svých kolegů založil roku 1853 Židovský teologický institut v Breslau (dnes polská Wroclaw), stal se rabi Frankl jeho představeným. V Breslau žil až do své smrti roku 1875.

Svůj směr judaismu, který vyučoval, nazýval Pozitivním historickým judais-

mem. Jeho o 49 let mladší přítel a více-méně ortodoxní (ač se sám k žádnému směru neřadil) oponent rabi Solomon Schechter se mu pro ten dlouhý a nezáživný název smál. Historický pozitivizmus byl v té době znám v křesťanství a němčina se krkolomnými názvy jen hemžila, přesto by asi mnoho Židů kouzlu takového názvu nepropadlo. Byl to myslím právě Schechter, kdo nazval Frankův judaismus konzervativním. Pro své názory byl ostatními maskily Frankl zván konzervativcem již dávno, zejména po frankfurtské konferenci.

Mnozí Franklovi kolegové a studenti se vystěhovali do Anglie a Spojených států. Schechter vyučoval na Cambridge University. Franklovi následovníci či kolegové založili v New Yorku roku 1887 Židovský teologický seminář, tedy instituci pro výchovu budoucích konzervativních rabínů. Do té doby byla jedinou vzdělávací institucí haskaly v USA reformní Hebrew Union College, založená českým rabínem Izakem Meyerem Wisem.

Všechna nedorozumění a roztržky mezi tradičnějšími a radikálnějšími vyvrcholily tím, když na recepci Hebrew Union College byly omylem podány k jídlu mořské potraviny. Konzervativnější maskilim stejně jako ortodoxní žili v domněni, že mořská havěť k jídlu byla záměrnou provokací. Vytvoření nové školy tedy podpořilo mnoho lidí. Jenomže nová instituce příliš neprosperovala a postupem času téměř zanikla. Zachránil ji až v roce 1902 příjezd Solomona Schechtera z Anglie, který se stal jejím představeným. Reputace rabiho Schechtera byla všeobecně velmi vysoká, byl to právě on, kdo světově proslavil objev egyptské genizy. Pro své vedoucí postavení v hlavní instituci pozdějšího konzervativního judaismu je mnohými Američany Solomon Schechter považován za zakladatele konzervativního judaismu. Není tomu tak. Pravým otcem konzervatismu byl český rabín Zacharias Frankl.

► Sylvie WITTMANNOVÁ